

REVITALIZATION-MODERNIZATION OF JAPAN'S POST-WORLD WAR II INDUSTRY AND THE DEVELOPMENT OF TECHNICAL INNOVATIONS

Copyright © 2024 the Author/s
Peer review method: Double-Blind
Accepted: November 17, 2024
Published: December 12, 2024
Original scientific article
DOI suffix: 10.36962/NEC19032024-7

Vasil Khizanishvili,

Doctor of Social Sciences in Economics,
Invited Professor of Iakob Gogebasgvili Telavi State University
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7179-8967>
E-mail: vasil.khizanishvili@tesau.edu.ge

ABSTRACT

The revitalization-modernization of Japan's post-World War II industry and the development of technical innovations were conditioned by a number of internal and external factors, which significantly determined the incredible and unbelievable economic success of this country. However, it is essentially important that in the wake of the formation of a new global paradigm, Japan during this period of its development (1945-1973) was able to concentrate on its own human and material capital, on the maximum use of their potential by conducting state-relevant government policies. In particular, this refers to the support of the Japanese government in the direction of stimulating the growth of the private sector (first, institutional regulations and protectionism were introduced, thus effectively dealing with economic crises, and later the country focused on expanding trade.)

Key words: industrialization, priority production method, investment rationalization, technological innovations, international competitiveness, technological innovations.

REFERENCES:

1. Professor Hiromi Arisawa, in an article, "Measures to Prevent Economic Collapse". Hyoron : January, 1947;
2. Saburo Okita. JAPAN IN THE WORLD ECONOMY. P. 3;
3. Kōsai Yutaka, "Fukkōki", Nihon no sangyō seisaku, ed. Komiya Ryūtarō. Tokyo: Tōkyō daigaku shuppankai, 1984, pp. 30-34;
4. Kōsai Yutaka, Kōdō seichō no jidai, ed. Komiya Ryūtanō et al. Tokyo: Nihon hyōronsha, 1981, pp. 44-58;
5. Okurashō, ed., Shōwa zaiseishi. Tokyo: Tōyō keizai shinpōsha, 1982, vol. 20. p. 185;
6. Keizai kikakuchō chōsakyoku, ed. Shiryō: keizai

hakusho nijugo nen .Tokyo, 1972, pp. 214-215;

7. Tōyō keizai shinpōsha, Shōwa kokusei sōran. Tokyo: Tōyō keizai shinpōsha, 1980, vol. 1, p. 662;
8. THE CAMBRIDGE HISTORY OF JAPAN [Volume 6, The Twentieth Century.] Edited by Peter Duus. Cambridge, 1988. P. 521. Table 10.12;
9. Miyazaki Giichi, *Gendai Nihon no kigyō shūdan*. Tokyo: Tōyō keizai shinpōsha, 1976, p. 290;
10. Tōyō keizai shinpōsha, *Shōwa kokusei sōran*. Tokyo: Tōyō keizai shinpōsha, 1980, vol. 2, p. 116;
11. Kōsai Yutaka, "Fukkōki", Nihon no sangyō seisaku, ed. Komiya Ryūtarō. Tokyo: Tōkyō daigaku shuppankai, 1984, pp. 38-42.

ინდუსტრიის რევიტალიზაცია-მოდერნიზაცია და ტექნიკური ინოვაციების განვითარება ომისშემდგომ იაპონიაში

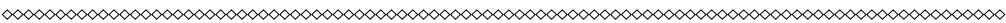
ვასილ ხიზანიშვილი

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი ეკონომიკაში,
თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მონვეული პროფესორი.
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7179-8967>
ელ.ფოსტა: vasil.khizanishvili@tesau.edu.ge

აბსტრაქტი

იაპონიის მეორე მსოფლიო ომისშემდგომი ინდუსტრიის რევიტალიზაცია-მოდერნიზაცია და ტექნიკური ინოვაციების განვითარება მთელი რიგი შიდა და გარე ფაქტორებით იყო შეპირობებული, რამაც მნიშვნელოვნად განსაზღვრა ამ ქვეყნის წარმოუდგენელი და დაუჯერებელი ეკონომიკური წარმატება. თუმცა, არსებითად მნიშვნელოვანია ის, რომ ახალი გლობალური პარადიგმის ფორმირების კვალდაკვალ იაპონიამ, მისი განვითარების ამ პერიოდში (1945-1973) შეძლო კონცენტრირება საკუთარ ჰუმანურ და მატერიალურ კაპიტალზე, მათი პოტენციალის მაქსიმალურ გამოყენებაზე სახელმწიფოებრივად რეგულაციური სამთავრობო პოლიტიკის გატარებით. კერძოდ, ეს ეხება იაპონიის მთავრობის მხარდაჭერას კერძო სექტორის ზრდის სტიმულირების მიმართულებით (პირველ რიგში შემოღებული იქნა ინსტიტუციური რეგულაციები და პროტექციონიზმი, რითაც ეფექტურად მოხდა ეკონომიკურ კრიზისებთან გამკლავება, ხოლო მოგვიანებით კი ქვეყანა ვაჭრობის გაფართოებაზე ფოკუსირდა.

საკვანძო სიტყვები: ინდუსტრიალიზაცია, პრიორიტეტული წარმოების მეთოდი, ინვესტიციების რაციონალიზაცია, ტექნოლოგიური ინოვაციები, საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობა, ტექნოლოგიური ინოვაციები.

შესავალი

იაპონიის ერთ-ერთ უმთავრეს ამოცანას მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების შემდეგ წარმოადგენდა ინდუსტრიული (სამრეწველო) წარმოების აღდგენა. უშუალო ომისშემდგომი ეკონომიკა ფუნქციონირებდა უკიდურესად მძიმე სახელმწიფოებრივი კრიზისის მდგომარეობაში. წარმოების განახლებას ხელს უშლიდა საზღვარგარეთიდან ნედლეულის შეფერხებული შემოდინება. 1947 წლის აგვისტოში შეზღუდული კერძო ვაჭრობის დამყარებამდე, საგარეო ვაჭრობა კონტროლდებოდა საოკუპაციო ხელისუფლების მიერ და ამ თარიღის/დროის შემდეგაც, ვაჭრობის საჯარო მართვის სისტემა ძირითადად უცვლელი რჩებოდა. (აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ 1949 წლამდე აშშ-ს [საოკუპაციო ძალების] მხრიდან ტარდებოდა სადამსჯელო პოლიტიკა [მაგ., დამოუკიდებელი საერთაშორისო სავაჭრო-ეკონომიკური პოლიტიკის გატარების ფაქტობრივი აკრძალვა], იქამდე

ვიდრე ის არ გადავიდა რეკონსტრუქციის მხარდაჭერის პოლიტიკაზე [საყოველთაოდ ცნობილი ე.წ. დოჯის ხაზი ან დოჯის გეგმა: The Dodge Line / Dodge Plan, - იყო ფინანსური და მონეტარული შეკუმშვის პოლიტიკა, შემუშავებული ამერიკელი ეკონომისტის ჯოზეფ დოჯის მიერ იაპონიისთვის ეკონომიკური დამოუკიდებლობის მოსაპოვებლად და მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ინფლაციის აღმოსაფხვრელად]. მეორე მხრივ, არსებობდა დადებითი მემკვიდრეობა ომის დროინდელი ეკონომიკიდან, ანუ ძირითადი კაპიტალი მძიმე და ქიმიურ მრეწველობაში და გამოცდილების მქონე მუშაკების ჭარბი მიწოდება თანამედროვე ინდუსტრიულ საქმიანობაში.

იმის გამო, რომ შეუძლებელი იყო იმპორტირებულ ნედლეულზე დაყრდნობა, წარმოების შეფერხების (the production bottleneck) დაძლევა მხოლოდ ნახშირის შიდა რესურსების გამოყენებით შეიძლებოდა.

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

ძირითადი ნაწილი

პრიორიტეტული წარმოების
მეთოდი/პროგრამა

ტოკიოს უნივერსიტეტის პროფესორმა არიზავა ჰირომიმ სტატიაში, "ზომები ეკონომიკური კოლაფსის თავიდან ასაცილებლად", განაცხადა შემდეგი: „ჩვენი იდეა არის ჩვენი ძალისხმევის კონცენტრირება ნახშირის წარმოების ზრდაზე, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ძირითადი მასალაა და რომელიც არის იაპონიაში. ჩვენ დაუყინებთ მოვითხოვთ, რომ მთელი ეკონომიკური პოლიტიკა სწორედ ამ მიზნის მიღწევას იყოს მიმართული. ეს არის უმაღლესი პრიორიტეტი პოლიტიკებს/პოლიტიკურ მიმართულებებს შორის. ეს მაღალი პრიორიტეტი შეიძლება დიდხანს აღარ მიენიჭოს ამ კონკრეტულ პოლიტიკას და შესაძლოა არ გახდეს (მომავალში) საჭირო დიდი ხნის განმავლობაში. თუმცა, როდესაც მრავალი შეზღუდვისა და სირთულის გამო ჩვენ არ შეგვიძლია მოველოდოთ წარმოების ყოველმხრივ ზრდას, არ არსებობს სხვა ალტერნატივა გარდა იმისა, რომ ვკონცენტრირდეთ რამოდენიმე ძირითად პროდუქტზე და მათი წარმოების ზრდის ხარჯზე შევძლებთ შევქმნათ მთელი სამრეწველო აქტივობათა/საქმიანობის თანდათანობითი აღდგენის შესაძლებლობა. [1][2]

პროფ. ჰირომიმ ინდუსტრიული წარმოების სტიმულირებისთვის წარადგინა ე.წ. პრიორიტეტული წარმოების მეთოდი/პროგრამა (the priority production method/ programm). მისი გეგმა ითვალისწინებდა ჯერ ქვანახშირის წარმოების გაზრდას მასალებისა და კაპიტალის კონცენტრაციით ქვანახშირის მოპოვების მრეწველობაში, შემდეგ ქვანახშირის მეტი მოპოვებით მის გამოყენებას/სარგებლობას ფოლადის წარმოებისთვის და ბოლოს, გაზრდილი წარმოებული ფოლადის ინვესტირებას ქვანახშირის მოპოვების შემდგომ ზრდაში. ე.ი. ფოლადის გაზრდილი მიწოდება შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო ქვანახშირის მრეწველობაში, რაც გაარღვევდა ნახშირისა და ფოლადის წარმოების სტაგნაციის მანკიერ წრეს. ამ პერიოდის განმავლობაში საბურო ოკიტამ (Saburo Okita), რომელიც იყო ეკონომიკური დაგეგმვის სააგენტოს ყოვლისმომცველი დაგეგმვის ბიუროს გენერალური დირექტორი (Director-general of the Economic Planning Agency's Over-all Planning Bureau), შეადგინა წერილი პრემიერ მინისტრ იოშიდასთვის (Prime Minister Yoshida), რომელიც მიემართებოდა გენერალ დუგლას მაკარტურს (General Douglas

MacArthur), მოკავშირეთა ძალების უმაღლეს მეთაურს (Supreme Commander of Allied Powers, SCAP). ამ წერილში ხაზგასმული იყო ძირითადი საქონლის წარმოების - კერძოდ, ნახშირისა და ფოლადის წარმოების გაზრდის მნიშვნელობა და ამ მიზნით წერილში კონკრეტულად მოთხოვნილი იყო ნედლი ნავთობის შემოტანის ნებართვა (იმპორტის დამტკიცება), რომელიც შეიძლებოდა გამოყენებულიყო ფოლადის წარმოების ზრდისთვის. ამ დრომდე საოკუპაციო ხელისუფლების (the occupation authorities) ძირითადი პოლიტიკა იყო შიმშილისა და შიმშილობის პრევენცია (თავიდან აცილება), მაგრამ არა პასუხისმგებლობის აღება ეკონომიკის აღდგენაზე. თუმცა, დადებითი პასუხი იქნა მიღებული მოკავშირეთა ძალების უმაღლესი მეთაურისგან (ინგლ. The Supreme Commander for the Allied Powers /SCAP, იაპონ. 連合国軍最高司令官, გარომანულებული/რომანიზებული: Rengōkokugun saikōshireikan. ეს იყო ტიტული, რომელსაც ატარებდა გენერალი დუგლას მაკარტური შეერთებული შტატების ხელმძღვანელობით იაპონიის ოკუპაციის შემდეგ მეორე მსოფლიო ომის დროს.), რომელიც ნებას რთავდა იაპონიას შემოეტანა ნედლი ნავთობი ფოლადის წარმოებისთვის. პრიორიტეტული წარმოების პროგრამის (a Priority Production Program) ეს კონცეფცია მალე ოფიციალურად იქნა მიღებული იაპონიის მთავრობისა და საოკუპაციო ხელისუფლების (the occupation authorities) მიერ, რამაც გამოიწვია იმ პოლიტიკის აღსრულება, რომელიც უმთავრეს მნიშვნელობას ანიჭებდა ქვანახშირის წარმოებას. შედეგად, 1947 წელს ნახშირის გამომუშავებამ (coal output) თითქმის მიაღწია სამიზნე 30 მილიონი ტონას, მიუხედავად მთავრობის ქვანახშირის საბჭოს (the government's Coal Board) პრედიქციისა/პროგნოზისა (წინასწარმეტყველებისა/ წინასწარ განჭვრეტისა), რომ შეუძლებელი იქნებოდა წარმოების გაზრდა 27 მილიონ ტონაზე მეტად. ნახშირის გაზრდილმა მარაგმა მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი რკინისა და ფოლადის გარდა, ძირითადი საქონლის წარმოების განახლებას, როგორცაა სასუქები და ცემენტი, ასევე ხელი შეუწყო რკინიგზის გაუმჯობესებას, რითაც მოამზადა გზა იაპონიის ეკონომიკის ომის შემდგომი რეკონსტრუქციისთვის.

დამოუკიდებლად, (სხვისი) დახმარებისა და მხარდაჭერის გარეშე, შიდა წარმოების ამაღლების ეს მეთოდი 1947-1948 წლებში წარმოადგენდა მთავრობის ცენტრალურ პოლიტიკას. „პრიორიტეტული წარმოების მეთოდის“ განსახორციელებლად, იოშიდას კაბინეტმა (the Yoshida cabinet)

დააარსა რეკონსტრუქციის საფინანსო ბანკი (გარომანულეული / რომანიზებული: Fukko kin'yu ginko, ინგლ. the Reconstruction Finance Bank), ქვანახშირის მრეწველობას ასესხა დიდი ოდენობით კაპიტალი, რკინისა და ფოლადის მრეწველობას გადასცა მნიშვნელოვანი ფასის/ღირებულების სუბსიდიები და ძირითადი/საკვანძო ინდუსტრიებისთვის დაადგინა მასალების პრიორიტეტები.[3] [4] შესაბამისად, 1947 წელს ნახშირის წარმოების სამიზნე მაჩვენებელი 30 მილიონი ტონა, რთულად იქნა მიღწეული.

იმავდროულად, 1947 წლის საყოველთაო არჩევნების შედეგად, იოშიდას კაბინეტი (the Yoshida Cabinet) შეიცვალა პრემიერ-მინისტრის ტეტსუ კატაიამას სოციალისტების მთავრობით (the Socialist-led Government of Prime Minister Tetsu Katayama). ახალი მთავრობის პირობებში, ჰიროო ვადა (Hiroo Wada) დასახელდა ეკონომიკური სტაბილიზაციის საბჭოს ხელმძღვანელად (head of the Economic Stabilization Board), ხოლო შიგეტო ცურუ (Shigeto Tsuru) დაინიშნა საკოორდინაციო კომიტეტის თავმჯდომარის მოადგილედ (Vice Chairman of the Coordination Committee) - პრაქტიკულად ვიცე მინისტრის პოსტზე (a post of vice minister), საბურო ოკიტა (Saburo Okita) დაინიშნა ეკონომიკური სტაბილიზაციის კვლევის სამმართველოს/საბჭოს ხელმძღვანელად (head the Research Division of the Economic Stabilization Board).

„პრიორიტეტული წარმოების მეთოდი“ ხშირად განიხილება იაპონიის ინტერვენციონისტული პოლიტიკის წარმატებულ მაგალითად მძიმე და ქიმიურ მრეწველობაში, ხოლო მოგვიანებით ის მიჩნეულია წამყვან მეთოდად „ინდუსტრიული პოლიტიკის“ შემდგომი მიმართულებით (sangyō seisaku). ეს, რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანი სტიმული იყო წარმოების განახლებისთვის. იაპონიას სხვა გზა არ ჰქონდა თავისი ეკონომიკის აღდგენისთვის, გარდა მძიმე და ქიმიური მრეწველობის ბაზის გამოყენებისა, რომელიც მან ომის ბოლოს შეიძინა. როგორც აშშ -ს არმიის მდივანმა კენეტ როილმა (Kenneth Royall) აღნიშნა 1948 წლის იანვარში, „ცხადია, რომ იაპონიას არ შეუძლია იარსებოს, როგორც მაღაზიების მეპატრონეთა, ხელოსნებისა და მცირე ხელოსნების ქვეყანამ, ისე, როგორც მას არ შეუძლია იარსებოს, როგორც წმინდა სასოფლო-სამეურნეო სახელმწიფომ“.[5]

თუმცა, შეცდომა იქნებოდა „პრიორიტეტული წარმოების მეთოდის“ მნიშვნელობის გადაჭარბებული შეფასება. იაპონია იყენებდა თავის არსებულ

სანარმოო/ქარხნის სიმძლავრეს ქიმიურ და მძიმე მრეწველობაში, მაგრამ არ აპირებდა მისი მასშტაბის გაფართოებას. 1947 წელს, ფოლადის წარმოება მხოლოდ 740 000 ტონას შეადგენდა, რაც არ შეედრება 1970-იან წლებში წარმოებულ 100 მილიონ ტონას. „პრიორიტეტული წარმოების მეთოდი“, ფაქტობრივად, იყო “იმპორტის იძულებითი ჩანაცვლების” პოლიტიკა, რომელიც შემუშავდა იმ პერიოდში, როდესაც ეკონომიკა ჩაკეტილი იყო გარე სამყაროსთვის და შემცირებული იყო ნედლეულის იმპორტი. როდესაც მისი წარმომქმნელი პირობები/გარემოებები შეიცვალა, მასზე ითქვა უარი.

სამრეწველო აღდგენის ეს ხარისხი ცი შეუძლებელი იქნებოდა, თუ იაპონია ვერ შეძლებდა შეენარჩუნებინა თავისი ქიმიური და მძიმე ინდუსტრიის ბაზა. 1945 წლის დეკემბრის პაულის ანგარიშში (the Pauley Report) რეკომენდირებული ომის შემდგომი რეპარაციების საწყისი პოლიტიკა (The initial postwar reparations policy) მდგომარეობდა იაპონიის სამხედრო მრეწველობიდან მთელი მონყობილობის/აღჭურვილობის ამოღებასა და მისი სიმძლავრეების მკვეთრად შემცირებაში თავდაცვასთან დაკავშირებული ისეთი ინდუსტრიებიდან, როგორცაა ფოლადი, ჩარხების წარმოება და საზღვაო ვაჭრობა. როდესაც საერთაშორისო ვითარება შეიცვალა და ამერიკის ეკონომიკური პოლიტიკა იაპონიასთან მიმართებაში სადამსჯელო ზომებიდან გადავიდა ეკონომიკური რეაბილიტაციის პოლიტიკაზე, ეს მიზნები შეიცვალა. (იხ. [5], p. 440.) როგორც არმიის მდივანმა კენეტ კლეიბორნ როიელმა (Secretary of the Army Kenneth Claiborne Royall) ხაზგასმით აღნიშნა თავის 1948 წლის იანვარის გამოსვლაში, თუ იაპონიას სურდა მიეღწია პოლიტიკური სტაბილურობისთვის და შეენარჩუნებინა თავისუფალი მთავრობა, მას უნდა ჰქონოდა ჯანსაღი დამოუკიდებელი ეკონომიკა; უფრო მეტიც, შეერთებული შტატები ვერ შეძლებდა განუსაზღვრელი ვადით იაპონიის ასობით მილიონი დოლარით დახმარებას. აშშ-მა დიდი რაოდენობით ჰუმანიტარული და ეკონომიკური დახმარება გაუწია იაპონიას, რომელიც 1946-50 წლებში შეადგენდა 1,95 მილიარდ დოლარს და რაც დაეხმარა მას საკვებითა და სამომხმარებლო საქონლის დეფიციტის შემცირებაში. ქვეყანაში კარგად უწყოდნენ, რომ (ომის შემდგომი) იაპონიის ეკონომიკა ძლივს გადარჩა ორი ხელოვნური მხარდაჭერით, კერძოდ, - სუბსიდიებითა და აშშ-ს დახმარებით. ეს საყრდენები უნდა მოხსნილიყო რაც შეიძლებოდა სწრაფად.

**სამრეწველო რაციონალიზაციის
გაგმაზი და ტექნიკური ინოვაციების
ბანვითარება**

1950-იანი წლების დასაწყისიდან მთავრობა კორდინაციას უწევდა რიგ რაციონალიზაციის გეგმებს იაპონიის საკვანძო ინდუსტრიებში (მრეწველობის დარგებში). მაშინ, როცა “პრიორიტეტული წარმოების” (“priority production”) მთავარი მიზანი იყო ქვანახშირისა და ფოლადის მრეწველობის რეამინირება (გაცოცხლება), ინდუსტრიული (სამრეწველო) რაციონალიზაციის მთავარი მიზანი იყო ამ ინდუსტრიებში ხარჯების შემცირება. კორეის ომმა სტიმული მისცა მოთხოვნას იაპონიაში და ვიტალიზირება (გამოცოცხლება) მოახდინა იაპონური ინდუსტრიის, მაგრამ ფასები მკვეთრად გაიზარდა, რამაც გააძვირა იაპონური საქონელი. ქვანახშირისა და ფოლადის ფასების ზრდამ შეამცირა მანქანათმშენებლობისა (machinery) და სხვა ინდუსტრიების საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობა. რაციონალიზაციის გეგმები, რომლებიც მიზნად ისახავდა ქარხნის ობიექტების (ალჭურვილობა-მონყობილობების) მოდერნიზაციას, განხორციელდა ამ წარმოების ხარჯების შესამცირებლად.

ფოლადის რაციონალიზაციის პირველი გეგმის დროს მოსალოდნელი იყო, რომ 1951-1954 წლებში განხორციელდებოდა 63 მილიარდი ¥ (იენის) -ის ინვესტიცია. ფაქტობრივად, რეალურმა ინვესტიციებმა მიაღწია 120 მილიარდ ¥-ს 1953 წლისთვის. ძველი სტილის ქარხნები (Old-style pull-over plants/დრუვერის ქარხნები) შეიცვალა (ზოლოვანი/ზოლური) საგლინავი ქარხნებით (strip mills/ცილინდრის/ლილვის ქარხნები), რამაც მოძრავი პროცესი გახადა უფრო ეფექტური. მთავრობამ დაიწყო ძირითადი ინდუსტრიული პარკის განვითარება ჩიბას პრეფექტურაში (Chiba Prefecture) ტოკიოს ყურედან (იაპონ. 東京湾, გარომანულებული/რომანიზებული: Tōkyō-wan; ინგლ. Tokyo Bay) დაბრუნებულ/მოპოვებულ მიწაზე. 1953 წელს Kawasaki Steel Company-მ, ახალმა მონაწილემ ინდუსტრიაში, გახსნა ინდუსტრიულ პარკში მსოფლიოში ყველაზე თანამედროვე ინტეგრირებული ფოლადის ქარხანა (the integrated steel facility). წყლის სანაპიროზე მდებარე სანარმოო ხაზი წარმოადგენდა უწყვეტ პროცესს ნედლეულის მიწოდებიდან ბრძმედში / აფეთქების ღუმელში (the blast furnace) ფოლადის წარმოებამდე და (გა)გლინვამდე (rolling). სხვა, უკეთ დამკვიდრებული ფოლადის მწარმოებელი ფირმები მალევე მიჰყვნენ მსგავსი ობიექტების მშენებლობას. პირველმა რაციონალიზაციის

გეგმამ არსებითად მოახდინა იაპონიის ფოლადის ინდუსტრიის მოდერნიზება.

ამის საპირისპიროდ, ქვანახშირის მრეწველობაში, რომელმაც დიდი მოგება მიიღო კორეის ომის დროს, როდესაც ჭარბი მოთხოვნა ყველგან ნახშირის დეფიციტს იწვევდა, წარმოების რაციონალიზაციის გეგმები, ინვესტიციების გზით დასავლეთ გერმანიიდან მონინავე სამთო ტექნოლოგიის შემოტანა-დანერგვა და ღრმა მალარობის გათხრები, არასოდეს მატერიალიზირებულა (განხორციელდებულა/განივთებულა). ვინაიდან იაპონიის ქვანახშირის საბადოების ხარისხი დაბალი იყო, შეუძლებელი იყო დანახარჯების შემცირება, რომელიც საჭიროა ინდუსტრიის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობისთვის. გარდა ამისა, როდესაც 1952 წლის შემოდგომაზე მოხდა ქვანახშირის მალარობის ხანგრძლივი გაფიცვა, საკვანძო ინდუსტრიებმა შეამცირეს ნახშირზე, როგორც ენერჯის წყაროზე დამოკიდებულება და გადავიდნენ ნავთობსა და ელექტროენერჯიაზე.

ფოლადისა და ქვანახშირის მრეწველობაში რაციონალიზაციის მცდელობების მიღმა, 1950-იანი წლების დასაწყისში რაციონალიზაციას ტექნოლოგიური ინოვაციების მეშვეობით ადგილი ჰქონდა სხვა ინდუსტრიებში. ელექტროენერჯეტიკის ინდუსტრიაში ფართო მასშტაბით განვითარდა ჰიდროელექტროენერჯია, (და) იმპორტირებული (შემოტანილი) იქნა თერმომოდელის (თბომოდელის) დანადგარები (thermal model plants); გემთმშენებლობის ინდუსტრიაში დაინერგა საოკეანო მცურავი გემების (ocean ships) კონსტრუქციის (მშენებლობის/აგების) ახალი მეთოდები; ამონიუმის სულფატის ინდუსტრიაში წარმოება ელექტროლიზიდან (electrolysis) აირის მეთოდზე გადავიდა; და ძალისხმევა განეულ იქნა სინთეტიკური ბოჭკოების/ბოჭკოვანი ინდუსტრიის განვითარებისთვის.

ისევე როგორც პრიორიტეტული წარმოების მეთოდი ცდილობდა აღედგინა ომისშემდგომი წარმოება მსოფლიო ბაზრისგან იზოლირებულად არსებული ომამდელი და ომისდროინდელი ქარხნების გამოყენებით, 1950-იანი წლების დასაწყისში ინდუსტრიული რაციონალიზაციის გეგმებით ადგილი ჰქონდა მცდელობას იმისას, რაც გულისხმობდა ხარჯების შემცირებას მისი სანარმოო სიმძლავრეების/წარმოების ობიექტების (production facilities) განახლებითა და მოდერნიზებით (გათანამედროვეებით) და იაპონიის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის გაუმჯობესებით ფიქსირებული გაცვლითი კურსის პირობებში. ეს

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი

გეგმები ითვალისწინებდა ღია მსოფლიო ბაზარს. ინვესტიციების რაციონალიზაციამ (რაციონალიზაცია მიზნად ისახავს ეფექტურობის გაზრდას არსებული შესაძლებლობების უკეთ გამოყენების გზით: ანალოგიური ეფექტი შეიძლება მიღწეული იქნას ნაკლები საშუალებებით ან იგივე საშუალებებით. ამგვარად, ინდუსტრიაში ხშირად სამუშაო ძალის ჩანაცვლება ხდება მანქანებით [ინვესტიციების რაციონალიზაცია].) ასევე ხელი შეუწყო წარმოების ხარჯების შემცირებას.

მაშინ, როდესაც პრიორიტეტული წარმოება განხორციელდა მთავრობის უშუალო ზედამხედველობით, ინდუსტრიული რაციონალიზაციის გეგმები უმთავრესად შესრულდა, როგორც დამოუკიდებელი გეგმები, რომლებსაც ახორციელებდნენ კერძო ბიზნეს-საწარმოები. რა თქმა უნდა, მთავრობა ჩაერია პროცესში, რამაც იგი ერთგვარ ერთობლივ საწარმოდ (joint venture) აქცია სახელმწიფოსა და ძირითად კერძო საწარმოებს შორის, მაგრამ მთავრობამ არ გამოიყენა ფასების კონტროლი (საფასო სუბსიდიები) ან საქონლის კონტროლი თავისი მიზნების მისაღწევად. ამის ნაცვლად, იგი ეყრდნობოდა სხვა მეთოდებს. 1951 წლის მარტში დაარსდა იაპონიის განვითარების ბანკი (გარომანულებული/რომანიზებული: Nihon kaihatu ginko/ინგლ. the Japan Development Bank) კაპიტალის აკუმულაციისა და სწრაფი ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობის მიზნით. 1952 წლის მარტში მიღებულ იქნა საწარმოთა რაციონალიზაციის აქტი (the Enterprises Rationalization Act) და შესწორებები შევიდა სპეციალური საგადასახადო ზომების შესახებ კანონში (the Special Tax Measures Law) განვითარებადი ინდუსტრიების/დარგების დასახმარებლად. ინდუსტრიების/დარგების განვითარების წასახალისებლად-ხელშესაწყობად მთავრობას გააჩნდა ახალი მეთოდების არსენალი, რაც მიმართული იყო სპეციალურად (საგანგებოდ) რაციონალიზაციაზე, - სპეციალური საგადასახადო რეჟიმი, გემთმშენებლობის პროცენტის სუბსიდირება, სესხები სახელმწიფო სახსრებიდან ისეთი ინსტიტუტების მეშვეობით, როგორცაა განვითარების ბანკის (the development bank), ელექტროენერჯის წყაროს განვითარების კომპანიის (the Electrical Power Source Development Company/გარომანულებული/რომანიზებული: Dengen kaihatu KK) დაფუძნება/შექმნა, იმპორტის კვოტების გამოყენება, უცხოური კაპიტალის იმპორტის კონტროლი და "ადმინისტრაციული ხელმძღვანელობა" ("administrative guidance"). 1970-იან წლებში

გავრცელებული მოსაზრება, რომ არსებობდა ე.წ. Japan Incorporated, მჭიდრო კავშირი მთავრობასა და ბიზნესს შორის, სადაც მთავრობა უშუალოდ ხელმძღვანელობდა კერძო ფირმების საქმიანობას, ძირითადად ეყრდნობოდა შთაბეჭდილებებს, თუ როგორ მოქმედებდა იაპონური ეკონომიკა ამ პერიოდში. მაგრამ შეცდომა იქნებოდა თუნდაც დროის ამ მონაკვეთში იაპონის „გეგმურ ეკონომიკად“ ან მთავრობის „ეკონომიკურ გენერალურ შტაბად“ მიჩნევა. მთავრობა და ბიზნესი ერთმანეთს უზიარებდნენ ინფორმაციას და აცნობდნენ საკუთარ შეხედულებებს, მაგრამ საბოლოო საინვესტიციო გადაწყვეტილებები იყო ბიზნეს/კომერციული ფირმების/კომპანიების ხელში (the business firms - ბიზნეს ფირმები არის სამუშაო ძალის, ფინანსებისა და ფიზიკური რესურსების ერთობლიობა, რომელიც დახმარებას სწევს მენეჯერული გადაწყვეტილებების მიღებაში.).

1955-1965 წლებში მოდერნიზაციისთვის ინვესტიციებმა მოიმატა (შევიდა აქტიურ ფაზაში). პირველი რაციონალიზაციის გეგმის წარმატებას ფოლადის ინდუსტრიაში მოჰყვა მეორე რაციონალიზაციის გეგმა. რაც ყველაზე თვალსაჩინოა, ის ითვალისწინებდა თუჯის (pig iron) წარმოებისთვის სანაპირო ზოლის ქარხნების არსებით მშენებლობას და (ზოლოვანი/ზოლური) საგლინავი ქარხნებისა (strip mills/ ცილინდრის/ლილვის ქარხნები) და სუფთა ჟანგბადის კონვერტიორების (გადამყვანები) (pure oxygen converters) ფართოდ დიფუზიას (გავრცელებას). პირველი რაციონალიზაციის გეგმა, რომელიც შეიქმნა მაშინ, როდესაც ინდუსტრიის ბაზა იყო სუსტი, ცდილობდა შეემცირებინა წარმოების ხარჯები და დაყრდნობოდა სახელმწიფო სესხებს. ამის საპირისპიროდ, გაზრდილი მოთხოვნის/მოთხოვნის ზრდის მოლოდინში, სიმძლავრის გასაზრდელად, მეორე გეგმით მოდერნიზირდა (განახლდა) ობიექტები. მაშინ როცა პირველი რაციონალიზაციის გეგმამ მოითხოვა ¥120 მილიარდის ინვესტიცია, მეორე გეგმაში გამოყენებული იყო 500 მილიარდ ¥-ზე მეტი ინვესტიცია.

მას შემდეგ რაც დასრულდა მეორე რაციონალიზაციის გეგმა, იაპონიის რკინისა და ფოლადის პროდუქციამ (output) გადააჭარბა საფრანგეთის, გერმანიისა და ბრიტანეთისას და მეორე ადგილზე გადაინაცვლა შეერთებული შტატების შემდეგ. ცხელი საგლინავი ქარხნების (hot strip mills) რაოდენობით, იაპონია მეორე ადგილზე იყო მხოლოდ შეერთებული შტატების შემდეგ და მან

მიაღწია პირველ ადგილს თავისი სუფთა ოქსიგენის კონვერტორების (ჟანგბადის გადამყვანების) ეფექტურობითა და გამოყენებული კოქსის (მყარი ხელოვნური სანავის) წარმოებული ფოლადის ინგოტებთან (ბლოკებთან) თანაფარდობით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, როგორც რაოდენობრივად, ისე ხარისხობრივად, იაპონია გახდა რკინისა და ფოლადის პირველი კლასის მწარმოებელი.

როგორც პრიორიტეტული წარმოების, ასევე 1950-იანი წლების დასაწყისის სამრეწველო რაციონალიზაციის გეგმების ფარგლებში, ქვანახშირი მნიშვნელოვანი იყო რკინისა და ფოლადის ინდუსტრიაში, როგორც მთავარ ინდუსტრიაში. თუმცა, ქვანახშირის ინდუსტრია (მრეწველობა) ვერ დაძლია თავისი ბუნებრივი უარყოფითი მხარეები ინვესტიციების რაციონალიზაციის (rationalization investment) გზით. უფრო მეტიც, ინდუსტრიაში/დარგში გაუარესდა სამუშაო ძალა - მმართველობის (labor-management, შრომითი მენეჯმენტის/შრომის ორგანიზაციის) ურთიერთობები და ნახშირის მიწოდება გახდა ნაკლებად სტაბილური. ამ მიზეზით, ენერჯიაზე მოთხოვნა კვლავ აგრძელებდა გადანაცვლებას ნახშირიდან ელექტროენერჯიასა და ნავთობზე. იაპონური ინდუსტრია შეიძლებოდა კიდევ უფრო სწრაფად განვითარებულიყო, თუ (ის) ძვირადღირებული შიდა რესურსიდან გადინაცვლებდა იაფ უცხოურ რესურსზე, კერძოდ, ნავთობზე. ამ დროს, ახლო აღმოსავლეთში ხდებოდა ახალი ნავთობის საბადოების აღმოჩენა და ნედლი ნავთობის ფასი დრამატულად (მკვეთრად) ეცემოდა. ენერჯომატარებლების ხარჯების შემდგომი ეკონომია მიღწეული იქნა მაღალსიჩქარიანი სუპერტანკერების გამოყენებით, რამაც შეამცირა ნავთობის ტრანსპორტირების (გადატანის/გადაზიდვის) ღირებულება/ხარჯი იაპონიაში.

(ასევე) იცვლებოდა ელექტროენერჯიის ინდუსტრია/ელექტროენერჯეტიკაც. 1955 წლამდე ინდუსტრია ძირითადად ეყრდნობოდა ჰიდროელექტროენერჯიას და მხოლოდ მეორადად - თბოელექტროენერჯიას, მაგრამ შემდეგ თანაფარდობა შეიცვალა, (და) პირველადი დამოკიდებულება გადავიდა თბოელექტროენერჯიის გენერაციაზე (გამომუშავებაზე). 1955 წელს, როდესაც დაიწყო მძიმე ნავთობის/ მახუთის გამოყენებით თბო (ელექტრო)სადგურების (thermal plants) მშენებლობა, ჰიდროელექტროსადგურებმა (hydroelectric power plants) გამოიმუშავა 7,48 მილიონი კილოვატი, ხოლო თბოსადგურებმა მხოლოდ 4,1 მილიონი, მაგრამ 1961 წლისთვის ჰიდროელექტ-

როენერჯია და თბოელექტროენერჯია დაახლოებით იგივე რაოდენობის იყო, 9,444 მილიონი კილოვატი და 9,75 მილიონი კილოვატი, შესაბამისად. თბოსადგურების სიმძლავრის მასშტაბი გაიზარდა 1958 წელს 58,000-დან 1960 წელს 2.2 მილიონამდე და 1965 წელს 3.75 მილიონამდე. მიზეზი იმისა, რომ ჰიდროელექტროენერჯია, როგორც ელექტროენერჯიის ძირითადი წყარო შემცირდა, იყო პირველ რიგში ის, რომ შემცირდა ჰიდროელექტროსადგურების მშენებლობისთვის შესაფერისი ადგილების რაოდენობა და მეორეც, რომ ენერჯორესურსების იმპორტი იყო შიდა/ადგილობრივი რესურსების ლიმიტაციის (შეზღუდულობის) დაძლევის გზა.

ენერჯიის ახალ წყაროებზე გადასვლამ ასევე იმოქმედა ქიმიურ მრეწველობაზე. აყვავებული კარბიდის ინდუსტრია, რომელიც ეყრდნობოდა ჰიდროელექტროენერჯიას, აწვდიდა კარბიდს ვინილის ქლორიდის, აცეტატის და სხვა ქიმიური პროდუქტების შიდა წარმოებისთვის. მაგრამ 1950-იანი წლების ბოლოს განვითარდა ახალი ნავთობქიმიური მრეწველობა, რომელიც აწარმოებდა პოლიეთილენს და პოლისტიროლს, რომელიც ეყრდნობოდა იმპორტირებულ ნაფტას/ლიგროინს და ახალი ნაფტაკრეგინგის ტექნოლოგიის დანერგვას. მწარმოებელი საქონლის ინდუსტრიაში (producer goods industries) (არსებული) ტექნიკური ინოვაციების პარალელურად, ტექნიკური ინოვაციები ასევე იყო ხანგრძლივი მოხმარების საქონლის წარმოებაში. მასობრივი წარმოების მეთოდები დაინერგა ავტომობილებსა და საყოფაცხოვრებო ელექტრო-მონოპოლიტებზე, როგორცაა შიდა მოთხოვნის ტელევიზორები და მაცივრები, ასევე საკერავი მანქანების (sewing machines), ტრანზისტორული რადიომიმღებისა და კამერების/ფოტოაპარატების ექსპორტის დასაკმაყოფილებლად. (1960 წლის [იაპონურ ჟურნალ] 年次経済報告 Nenji keizai hōkoku -ში გაანალიზებულია ეს პერიოდი როგორც “პერიოდი, როდესაც მანქანათმშენებლობის ინდუსტრია ხელმძღვანელობდა ინდუსტრიის განვითარებას”. [“a period in which the machine tools industry led the development of industry”.]). [6]

დაახლოებით 1950 წელს წარმოებდა დებატები იმის შესახებ, უნდა დაყრდნობოდა თუ არა იაპონია საკუთარი ავტომობილების/მანქანების მიწოდებისთვის იმპორტს, თუ უნდა ეცადა, რომ დაცვის ქვეშ განვითარებინა შიდა/სამამულო საავტომობილო ინდუსტრია. შედეგი იყო დაცული შიდა/სამამულო საავტომობილო ინდუსტრიის განვითარების მიზანი და ბევრი საავტომობილო კომპანია

ცდილობდა შეეძინა ტექნოლოგია უცხოურ ავტომობილების მწარმოებლებთან ტექნიკური კავშირების (technical tie-ups) გზით. 1955 წელს, Toyota-ს, ავტომობილების ტოპ მწარმოებელს ჰქონდა ხუთწლიანი მოდერნიზაციის გეგმა, რომლის (ყოველ) თვიური საწარმოო სამიზნე (production target) იყო მხოლოდ სამი ათასი მანქანა (vehicles). მაგრამ მისი საწარმოო სიმძლავრეების (production facilities/წარმოების ობიექტების, საწარმოო ბაზის.) მოდერნიზაცია დაჩქარდა და წარმოების მასშტაბები მნიშვნელოვნად გაფართოვდა. დაახლოებით 1960 წლისთვის, როდესაც Toyota-მ ააშენა კომპაქტური მანქანების ქარხანა მოტომაჩიში (Motomachi) და Nissan-მა ოპამაში (Oppama), ყოველი ახალი ქარხანა ითვალისწინებდა ყოველთვიურად ათი ათასი მანქანის წარმოებას. ასევე დაინერგა ახალი მასობრივი წარმოების აღჭურვილობა, როგორცაა ტრანსფერული მანქანები (გადამცემი მოწყობილობა) და ავტომატური ბრეკეტები (automatic braces).

საავტომობილო სატრანსპორტო საშუალების/მოტორიზებული მანქანების მასობრივმა წარმოებამ დიდი გავლენა იქონია მონათესავე დარგებზე. პირველ რიგში, სწრაფად განვითარდა თხელი ფირფიტების (thin-plate) წარმოება რკინისა და ფოლადის მრეწველობაში. ინვესტიციებმა ქარხნების მოდერნიზაციაში, როგორცაა (ზოლოვანი/ზოლური) საგლინავი ქარხნების (strip mills) ინსტალაცია-დამონტაჟება, ხელი შეუწყო ავტომობილების მასობრივ წარმოებას. მეორე, სპეციალიზებული ფოლადისა და ჩარხების მრეწველობა, რომლის წარმოების მოცულობა ადრე შეზღუდული იყო მცირე ბაზრით, ავტომობილების მასობრივი წარმოების ზრდით ახალი შესაძლებლობებით იქნა წარმოდგენილი. 1955 წელს ჩარხების გამომუშავების ღირებულება შეადგენდა 5 მილიარდ ¥ -ს, მაგრამ 1962 წლისთვის მან მიაღწია 100 მილიარდ ¥-ს, ოცჯერ მეტს, ხოლო მისი საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობა იყო ასევე მაღალი. 1956 წელს ტოიოტამ (Toyota) და მისმა მონათესავე დარგებმა (მასთან დაკავშირებულმა ინდუსტრიებმა) დაიწყეს ახლა უკვე ცნობილი კანბანის მეთოდის (the kanban method) გამოყენება (ასევე ცნობილია როგორც “ნულოვანი ინვენტარის მეთოდი”/“zero inventory method” ან “ზუსტად დროში/დროულად” წარმოება”/ “just-in-time production”). ქვეკონტრაქტორი ფირმები იძენდნენ მეორად მანქანებს დედა კომპანიებისგან, რაც მათ საშუალებას აძლევდა დაეწყათ მექანიზაცია და რაციონალიზაცია, რამაც გამოიწვია ჩარხების ბაზრის (the machine tool

market) ექსპანსია.

ელექტრო მანქანების ინდუსტრიაში (the electrical machine industry) პირობები დაახლოებით იგივე იყო. ფოლადის სილიკონის ფირფიტის ხარისხის გაუმჯობესებამ საფუძველი ჩაუყარა მასობრივ წარმოებას. მცირე და საშუალო ზომის საწარმოები, რომლებიც დაკავშირებული იყვნენ რადიოსა და ტელევიზიის წარმოებასთან, ასევე რაციონალიზირდნენ/მოახდინეს რაციონალიზაცია და საექსპორტო ინდუსტრიად/დარგებად განვითარდნენ (ჩამოყალიბდნენ/გარდაიქმნენ).

იაპონური ინდუსტრიის მოდერნიზაცია ეყრდნობოდა უცხოური ტექნოლოგიების შემოტანა-დანერგვას. ომის დროს იაპონია ტექნოლოგიურად იზოლირებული იყო დანარჩენი მსოფლიოსგან და ომის ბოლოს არსებობდა მნიშვნელოვანი ტექნოლოგიური ხარვეზი, რომელიც მალევე იქნა აღმოფხვრილი უცხოური კომპანიების ტექნოლოგიების მასობრივად დანერგვით. 1950-იანი წლების დასაწყისში ტექნოლოგიები დაინერგა უცხოურ ფირმებთან საავტომობილო ინდუსტრიაში (Nissan და Austin, Isuzu და Hillman), სატელევიზიო წარმოებაში (NEC და RCA) და ნეილონის წარმოებაში (Toyo Rayon და DuPont) ტექნიკური კავშირით (technical tie-ups). 1950-იანი წლების ბოლოდან და 1960-იანი წლების განმავლობაში გაიზარდა როგორც იმპორტირებული ტექნოლოგიების რაოდენობა, ასევე მათზე გადახდები, რამაც კიდევ უფრო გააუმჯობესა იაპონიის ტექნოლოგიური სტანდარტები. [7][8]

წარმოება და ბანკები

ომის შემდგომი რეფორმების, ეკონომიკური რეაბილიტაციისა (აღდგენისა) და მაღალი ზრდის ტემპით დაწყებისას, იაპონიის ეკონომიკამ შეიძინა გარკვეული მახასიათებლები მიკროეკონომიკურ დონეზე, რომლებიც სრულიად განსხვავდებოდა ომამდელი იაპონური ეკონომიკის ან დასავლური ეკონომიკებისგან. რა თქმა უნდა, ბევრი ამ მახასიათებელთაგანი წარმოიშვა ომამდელ პერიოდში, მაგრამ მათ უფრო განსაზღვრული ფორმა შეიძინეს ომის შემდგომი რეფორმებისა და სწრაფი ზრდის დაწყების შემდეგ. მენეჯმენტთან, კაპიტალის მოზიდვასთან, შრომითი რესურსების მენეჯმენტის პრაქტიკასთან ან ქვეკონტრაქტებთან მიმართებით, იაპონური ფირმები გამოკვეთდნენ/ხაზს უსვამდნენ გრძელვადიან ურთიერთობებს. ბაზარი და ორგანიზაცია გავლენას ახდენდა ერთმანეთზე კომპლექსური (რთული) გზებით, და შენარჩუნებული იყო წონასწორობა ბიზნეს-პრაქტიკაში

ადაპტირებასა (შეგუებასა) და სტაბილურობას (მდგრადობას) შორის.

იაპონური სანარმოების უმეტესობა იყო სააქციო საზოგადოება (Joint-Stock Company), მაგრამ მსხვილი სანარმოები, როგორც ნესი, იყვნენ სანარმოთა ჯგუფის (keiretsu) ნაწილი, რომლის შვილობილი სანარმოები (affiliated enterprises) და ფინანსური ინსტიტუტები (financial institutions) ფლობდნენ ერთმანეთის აქციებს, რითაც თავიდან იცილებდნენ სხვა ფირმების მიერ (არამეგობრულ/არაკეთილსინდისიერ შესყიდვათა შეთავაზების გზით) შთანთქმის რისკს. ჩვეულებრივ, ფირმის მენეჯერებს ირჩევდნენ მათი დიდი ხნის თანამშრომლებს შორის, რომლებიც მოქმედებდნენ იმ სანარმოთა გრძელვადიანი ინტერესების თანახმად, რომელსაც ისინი განიხილავდნენ თანამშრომელთა ჯგუფად (a group of employees). ამიტომ, იაპონური სანარმოები, უფრო მეტად, მიზნად ისახავდნენ გრძელვადიან ზრდას და არა მოკლევადიან მოგებას და მენეჯერები უკიდურესად ზრუნავდნენ ბაზრის წილზე.

ომამდე ზაიბაცუს (zaibatsu) ჰოლდინგური კომპანიები აკონტროლებდნენ ფირმების ფართო ქსელებს აქციების დომინანტური წილების კონტროლით. ზაიბაცუს ომის შემდგომი დაშლის შემდეგ, ბევრი ყოფილი კლიენტი ან შვილობილი ფირმა (affiliated firms) და ფინანსური ინსტიტუტი ორგანიზირდა/გადაეწყო სანარმოო ჯგუფებად (enterprise groups). კეირეცუს (keiretsu) ფარგლებში ფირმებს ჰქონდათ ერთმანეთის აქციები, რათა თავიდან აეცილებინათ გარე მფლობელები. საფონდო ბაზარზე/ბირჟაზე გასაყიდი აქციების რაოდენობა მცირე იყო და მათი ღირებულება საოცრად გაიზარდა. Miyazaki Giichi-ს მიხედვით, 1970 წელს ლიმიტირებული სააქციო კომპანიების (limited stock companies/შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებები) 57,1 პროცენტს აკონტროლებდნენ კორპორაციები, 20,7 პროცენტს მენეჯერები და მხოლოდ 20,5 პროცენტს აქციონერები.[9] ერთ-ერთი მიზეზი, რის გამოც იაპონელი ბიზნეს-ლიდერები ეწინააღმდეგებოდნენ უცხოური კაპიტალის შემოღებას და ანუხებდათ კაპიტალის ლიბერალიზაცია 1960-იანი წლების ბოლოს, იყო ის, რომ მათ სურდათ შეენარჩუნებინათ კონტროლი თავიანთ სანარმოებზე.

მიუხედავად იმისა, რომ საკუთრებისა და მართვის ეს ნიმუში/მოდელი გავრცელებული იყო დიდ ფირმებში, არსებობდა გამონაკლისებიც. ჯერ ერთი, ბევრი მცირე და საშუალო სანარმო იმყო-

ვებოდა ინდივიდუალურ საკუთრებაში. მეორე, მსხვილი სანარმოები ხშირად კონტროლდებოდა მათი დამფუძნებლისა და ოჯახების მიერ. ეს ეხებოდა მზარდი ინდუსტრიის ნამყვან ფირმებს, როგორცაა Matsushita, Sony, Honda, Toyota, Toyo kogyo, Suntory, Kyoto Ceramics (Kyocera) და Daiei. მესამე, საფონდო ბირჟამ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ფირმების შეფასებაში, რამდენადაც კაპიტალდაბანდებების / კაპიტალის ინვესტიციების ზრდაზე გავლენას ახდენდა აქციების მიმდინარე ფასები. კერძოდ, 1965 წლის შემდეგ, გაიზარდა სააქციო/საკუთარი კაპიტალის (equity capital) თანაფარდობა/წილი მთლიან აქტივებთან (მიმართებაში). მიუხედავად იმისა, რომ იაპონური სანარმოები დიდად იყვნენ დამოკიდებულნი სესხების აღებაზე, მათ უწევდათ იმის გაკეთება, რომ უნდა გაეზარდათ თავიანთი კაპიტალიზაცია, რათა უზრუნველყოთ კრედიტები (სესხები). ამგვარად, მაღალი ზრდის მრეწველობაში, გაზრდილი კაპიტალიზაციის შედეგად გაიზარდა სესხების მიღების შესაძლებლობა.

მაღალი ზრდის პერიოდის განმავლობაში, ფირმები უფრო მეტ კაპიტალს აბანდებდნენ, ვიდრე აკუმულირდებოდა (გროვდებოდა) მათში (ანუ, ფირმებში/ კომპანიებში) შიგნით. მაგრამ, ინდივიდუალური დანაზოგების მაჩვენებელი მაღალი იყო და ინდივიდუალური დანაზოგების ძირითადი ნაწილი კონცენტრირებული (თავმოყრილი) იყო საბანკო დეპოზიტებზე. საბანკო კრედიტები (სესხები) ასრულებდა მედიატორის (შუამავლის) ფუნქციას ბიზნეს-/კომერციულ სანარმოებში, ინდივიდუალურ დანაზოგებსა და კრედიტებს (სესხებს) ან ინვესტიციებს შორის ბიზნეს-/კომერციულ სანარმოებში. არაპირდაპირი დაფინანსების ეს ტიპი ამ პერიოდის ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელია.

[10] (იხ. აგრეთვე [8], P 529.) ცხადია, ბანკები მნიშვნელოვანი იყო არაპირდაპირი დაფინანსების ამ სისტემისთვის. ზოგჯერ ამბობენ, რომ დიდი “ქალაქის ბანკები” (the large “city banks”) (როგორც უწოდებდნენ კომერციულ ბანკებს იაპონიაში) იდგნენ სანარმოთა ჯგუფების მწვერვალზე ისევე, როგორც სათაო კომპანიები (honsha/ჰონშა) იდგნენ ომისწინა (პერიოდის) ზაიბაცუს (zaibatsu) მწვერვალზე, რამდენადაც ორივე ახორციელებდა მსგავს ეკონომიკურ ძალაუფლებას. მიაზაკი გიიჩის (Miyazaki Giichi's) „კომპლექტი/ნაკრები [ერთიანი] ჰიპოთეზის“ („one set hypothesis“) მიხედვით, რამდენადაც სანარმოთა ჯგუფები, რომლებსაც ბანკები ხელმძღვანელობდნენ, ცდილობდნენ შეეძინათ შვილობილი სანარმოები ყველა ინდუსტრიაში/

დარგში და მოეცვათ ინდუსტრიებისა და ფინანსური ინსტიტუტების მთელი სპექტრი, არსებობდა ინტენსიური საინვესტიციო კონკურენცია. სხვები ფიქრობენ, რომ ბანკები ხელს უწყობდნენ ხელსაყრელ/მომგებიან “საკრედიტო რაციონირებას” (“credit rationing”) მძიმე და ქიმიური მრეწველობის ფირმებისთვის, კოოპერირებდნენ (თანამშრომლობდნენ) რა მთავრობის პოლიტიკასთან ხელოვნურად დაბალი საპროცენტო განაკვეთების შენარჩუნების მიზნით.

თუმცა მიუხედავად იმისა, რომ ქალაქის ბანკებს (the city banks) ჰქონდათ სასიცოცხლო მნიშვნელობა დანაზოგების ინვესტიციებში ტრანსფერისთვის (გადატანისთვის), ეს არ ნიშნავდა იმას, რომ მათ შეეძლოთ უფლებელყოთ საბაზრო ძალები კაპიტალის განაწილებაში, ან რომ მათ ჰქონდათ დისკრეციული (პირადი შეხედულებებისამებრ) უფლებამოსილება გადაეწყვიტათ თუ ვის მისცემდნენ სესხს. ჯერ ერთი, იმის გამო, რომ ბევრი საქალაქო ბანკი (the city banks) არსებობდა, მათ უწევდათ კონკურენცია/კონკურენციაში შესვლა მაღალი ხარისხის კლიენტების შესაძენად სესხებისთვის. მეორე, გარდა ქალაქის ბანკებისა (city banks), არსებობდა მრავალი სხვა ფინანსური ინსტიტუტი, რომლებისთვისაც ფირმებს შეეძლოთ მიემართათ სესხის მისაღებად, მაგალითად, გრძელვადიანი საკრედიტო ბანკები (long-term credit banks) და სიცოცხლის დაზღვევის კომპანიები (life insurance companies). მესამე, როდესაც იაპონიის ეკონომიკური ზრდა აჩქარდა, განსაკუთრებით სწრაფად მზარდმა/მაღალგანვითარებულმა სანარმოებმა შექმნეს საკუთარი კაპიტალის რეზერვები, საიდანაც შეეძლოთ თვით-/საკუთარი თავის დაფინანსება. მეოთხე, 1965 წლის შემდეგ, როდესაც მთავრობამ დაიწყო საჯარო ობლიგაციების გამოშვება, საპროცენტო განაკვეთების მოძრაობა იყო ლიბერალიზებული.

მიუხედავად იმისა, რომ ბანკები ამუშავებდნენ გრძელვადიან ურთიერთობებს ფირმებთან არაპირდაპირი დაფინანსების სისტემის ფარგლებში, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ბანკები, მათი სურვილისამებრ ანაწილებდნენ კაპიტალს ან ცალმხრივად აწესებდნენ საპროცენტო განაკვეთებს. კონკურენტული ბაზრის მექანიზმები ჯერ კიდევ მოქმედებდა და ამიტომ, ქალაქის ბანკების (the city banks), როგორც ყოვლისშემძლის იმიჯის (სახის) მქონის/მატარებლის, ბიზნეს-/საქმიან სამყაროში არის შეცდომაში შემყვანი.

დასკვნა

იმის გამო, რომ იაპონიამ არ წახალისა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, უცხოური ტექნოლოგიების ეს დანერგვა/შემოტანა მიღწეული იქნა ტექნიკური კოოპერაციით (თანამშრომლობით), კაპიტალის დაკავშირების გარეშე. “ტექნოლოგიის კომერციალიზაცია” იყო ერთადერთი შესაძლო გზა ტექნოლოგიური ინოვაციების მისაღწევად, იაპონურ ბიზნესზე საგარეო კონტროლის თავიდან ასაცილებლად. ბევრი უცხოური ფირმა მზად იყო გაეყიდა თავისი ტექნოლოგია, რადგან იაპონიის ბაზარი მიიჩნეოდა ძალიან მცირედ განვითარებისთვის. უცხოური ტექნოლოგიების შექმნის ღირებულება ხშირად საკმაოდ ძვირი იყო ცალკეული იაპონური ფირმებისთვის, მაგრამ ტექნიკურმა ინოვაციებმა საგრძობლად გაზარდა იაპონური ინდუსტრიის პროდუქტიულობა. იაპონელები ასევე ცდილობდნენ გაეუმჯობესებინათ ტექნოლოგიები, რომლებიც მათ შემოჰქონდათ. ხშირად ასეთი გაუმჯობესებები ხდებოდა წარმოების პროცესში ახალი ტექნოლოგიების გამოყენების შედეგად, რაც აძლიერებდა იაპონიის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობას.

მთავრობამ გააფართოვა ახალი (სწრაფად) მზარდი ინდუსტრიების (მრეწველობის/დარგების) მხარდაჭერის პოლიტიკა, ისეთის, როგორიცაა ნავთობქიმიკატები და ლითონსაჭრელი ჩარხები (machine tools), ასევე ისეთი ძირითადი ინდუსტრიები/დარგები, როგორიცაა ფოლადი (ფოლადის წარმოება), ქვანახშირი (ქვანახშირის მოპოვება) და გემთმშენებლობა. 1955 წელს მთავრობამ მიიღო ნავთობქიმიური მრეწველობის განვითარების პოლიტიკა და 1956 წელს მიიღო დროებითი ღონისძიება ჩარხმშენებელი/ჩარხ-ინსტრუმენტების მრეწველობის (the Machine Tool Industry) ხელშეწყობისთვის. სამრეწველო განვითარების პოლიტიკის საფუძველი იყო სპეციალური საგადასახადო ზომები და იაპონიის განვითარების ბანკის (ინგლ. the Japan Development Bank) სესხები, თუმცა გამოყენებული იქნა სხვა ზომებიც, როგორიცაა უცხოური ვალუტის ასიგნება (გამოყოფა) (foreign currency allotments), უცხოური კაპიტალის იმპორტის ლიცენზირება (the licensing of foreign capital imports) ტექნიკური კავშირების (technical tie-ups) საშუალებით და ადმინისტრაციული ხელმძღვანელობის/მმართველობის სხვა ფორმები.[11]

სანარმოებს შორის აქტიურმა კონკურენციამ და ენერჯიულმა სამენარმოო სულისკვეთებამ დიდი

როლი ითამაშა ეკონომიკურ ზრდაში და, შესაბამისად, მთავრობის პროტექციონიზმისა და განვითარების პოლიტიკის ეფექტი (გავლენა) არ უნდა იყოს გადაჭარბებულად შეფასებული. მიუხედავად ამისა, 1956 წლის კანონი, რამაც ხელი შეუწყო ჩარხმშენებელი/ჩარხ-ინსტრუმენტების მრეწველობას (the machine tool industry), მაგალითად, წარმატებული იყო მცირე და საშუალო ზომის მანქანების მწარმოებლების (machinery producers) ხელშეწყობასა თუ რაციონალიზაციაში და მოდერნიზაციაში.

როგორც უკვე ვნახეთ, პირველი ომის შემდგომი მცდელობა სამრეწველო წარმოების სტიმულირებისთვის - „უპირატესი წარმოების მეთოდი“ (the priority production method) - იყო ამ უხვი კაპიტალის მარაგის კომბინირება (გაერთიანება) ქარბ შრომასთან. სუსტ ადგილს (ინგლ. Bottleneck) წარმოადგენდა ნედლეულის იმპორტის მოპოვების/მიღების სირთულე. მას შემდეგ, რაც იაპონიას მიეცა წვდომა უცხოურ ბაზრებზე, მისი ეკონომიკური აღდგენის პროცესი სწრაფი ტემპებით წარიმართა. აღდგენის პერიოდში, ქარხანაში ინვესტიცია კონცენტრირებული იყო შეკეთებასა და განახლებაზე. ზღვრული კაპიტალის კოეფიციენტი (ანუ, ინვესტიციის ოდენობა, რომელიც საჭიროა მთლიანი ეროვნული პროდუქტის [the GNP] 1 პროცენტით გაზრდისთვის) დაბალი დარჩა.

1955 წლისთვის, როდესაც ეკონომიკური აქტივობის დონე დაუბრუნდა ომამდელ მაჩვენებელს, საჭირო გახდა ინვესტიციები ახალ ობიექტებში, რამდენადაც რეკონსტრუქციის პერიოდში (აღ-

დგენის დროს) ინვესტიციები არც ისე ბევრი იყო. იაპონიის კაპიტალის მარაგი (capital stock ძირითადი ფონდები/კაპიტალი) ძველდებოდა, რაც ასუსტებდა იაპონური მრეწველობის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობას. კორეის ომის (25.06.1950 – 27.07.1953) შემდეგ, ინვესტიციების რაციონალიზაცია (rationalization investment) დაიწყო რიგ ინდუსტრიებში. 1950-იანი წლების მეორე ნახევრისთვის იაპონური მრეწველობა გადავიდა თანამედროვე სანარმოო ობიექტებში ინვესტირებაზე. დაინერგა ახალი ტექნოლოგიები და შეიცვალა იაპონური ინდუსტრიის სახე. ეს ცნობილი იყო, როგორც პროცესი, როდესაც “ინვესტიციები შეპირობებულია (გამონვეულია/სტიმულირდება) ინვესტიციებით” (tōshi ga tōshi o yobu). 1960-იანი წლების მეორე ნახევარში, მუშახელის დეფიციტის საპასუხოდ, ინვესტიციები ჩაიდო შრომის დაზოგვის ტექნოლოგიაში, ხოლო 1970-იან წლებში - გარემოს დაბინძურების საწინააღმდეგო ობიექტებში.

ძირითადი ფონდების/კაპიტალის (capital stock) ზრდის ტემპი 1 პროცენტთან 2 პროცენტამდე აღემატებოდა მთლიანი ეკონომიკის ზრდის ტემპს. მიზეზი იყო ის, რომ ინვესტიციების ექსპანსია (გაფართოება) ქარხნებში შედარებით დაბალი იყო 1945 წლიდან 1955 წლამდე, მაგრამ სწრაფად გაიზარდა 1955 წლის შემდეგ. კაპიტალის ფორმირების ეს მაღალი მაჩვენებელი ფინანსდებოდა არა უცხოური კაპიტალიდან, არამედ შიდა დანაზოგების, განსაკუთრებით ინდივიდუალური დანაზოგების ზრდის შედეგად.

THE NEW ECONOMIST / ახალი ეკონომისტი